

FOTO ANNEMIE AUGUSTIJNS

De Debussy-minuten zijn nauwelijks aan te wijzen, zo organisch klinkt het geheel

Debussy was een liefhebber van de psychologische griezelverhalen van Edgar Allan Poe. In zijn laatste jaren werkte hij aan een opera naar het verhaal *The fall of the house of Usher*, waarvan hij bij zijn dood in 1918 drie verschillende libretti en zo'n twintig minuten muziek had geschreven. Op dat fundament hebben componist Annelies Van Parys en librettist Gaea Schoeters hun opera *Usher* gebouwd, die precies een eeuw na Debussy's dood te zien was bij de Berlijnse Staatsoper. Opera Vlaanderen streamde zaterdagavond live de première van een sterke nieuwe productie.

Roderick en Madeline zijn de laatste telgen van het gedoemde geslacht Usher. De destructieve folie à deux van de tweeling wordt overtuigend gezongen en geacteerd door bariton Ivan Thirion en sopraan Alexandra Büchel. Waar Poe vooral boorde naar de psychologie van de waanzin, gaf Debussy een hoofdrol aan de sinistere Dokter (tenor Daniel Arndt) als manipulator - een bijfiguur bij Poe. Van Parys en Schoeters trekken die lijn door. Het is de akelige Dokter die Roderick ervan overtuigt dat Madeline gestorven is, waarna ze haar levend begraven.

Dit is de driehoeksverhouding die de Vriend (bariton Martin Gerke) aantreft wanneer hij het huis Usher betreedt. Met zijn lange sluike haar en houthakkershemd lijkt hij een vreedzame normaliteit te vertegenwoordigen, maar hij kan zijn jeugdvriend Roderick, die hem een wanhopige brief heeft gestuurd, niet redden. Volgens Roderick is ontsnapping uit de Usher-ruïne onmogelijk - een self-fulfilling prophecy. 'De enige echte gevangenis is angst,' riposteert de Vriend.

Van Parys en Schoeters maakten samen eerder de Hitchcock-opera *Private view*. In

Usher is het drama pregnanter, doordat de plot simpeler en tegelijkertijd ongrijpbaarder is. Is de Dokter de belichaming van het Kwaad? Straft hij de tweeling voor hun liefde omdat hij zelf zijn zinnen op Madeline had gezet? Van Parys' broeierige, beklemmende muziek lispelt haar antwoorden en zit de personages dicht op de huid.

Sowieso bezit Van Parys een gave voor het incorporeren van bestaande muziek die haar nabij is. Eerder omlijstte ze Janaceks *Dagboek van een verdwenene* al met suggestieve nieuwe noten, waarbij het resultaat meer was dan de som der delen. Hoewel *Usher* twintig Debussy-minuten bevat zijn ze nauwelijks aan te wijzen, zo organisch klinkt het geheel. Belangrijker nog: de vraag waar de grens loopt verjaagt al snel. Bovendien had Debussy nog geen maat georkestreerd, dus de kolken- en fonkelende klankmengsels, met eigenzinnige kleuren als accordeon, zijn vintage Van Parys. Het operaorkest speelt uitstekend onder Marit Strindlund.

Angst, macht en waarheid: *Usher* is een actuele opera. Het regieconcept van Philippe Quesne plaatst het claustrofobische drama in een witte kamer, maar door de ramen schemeren gothic-glimpen van de grote boze buitenwereld. Een onheilspellend fluisterend koor verklankt de stemmen in Rodericks hoofd, maar óók de goegemeente buiten de instortende kasteelmuren. Nergens ligt het er dik bovenop, maar des te sterker resoneert daardoor de incestueuze ménage à trois van *Usher* met de actualiteit. Zo leest Madeline de roman *American Psycho* uit 1991, waarin Wall Street-bankier en seriemoordenaar Patrick Bateman een groot bewonderaar is van vastgoedcharlatan Donald Trump.

Joep Stapel

FOTO BEN VAN DUIN

Wij zijn de burens komt niet voorbij de clichés.

Voorspelbare dorpsverheerlijking

In de online theatervoorstelling *Wij zijn de burens* probeert het Leidse stadsgezelschap PS|Theater het ultieme dorpsgevoel te definiëren. Daarvoor spraken theatermakers Tijs Huys, Julia Schmitz en Rian Evers met tachtig inwoners van vier naburige dorpen. Het is jammer dat ze uiteindelijk niet verder komen dan uitgekauwde sentimenten en clichés: het gevoel van verbondenheid, sleutels door de brievenbus en die eeuwige achterdeur die altijd openstaat. Over mogelijke negatieve of benauwende effecten van een kleine gemeenschap - overdreven sociale controle, afkeer van buitenstaanders, collectief veronderstelde loyaliteit - wordt snel heen gewalst. De makers weigeren categorisch de dorpsbewoners aan een kritische blik te onderwerpen.

In regie van Pepijn Smit blijft de voorstelling bovendien hangen in een weinig spannende afwisseling van documentair filmmateriaal en koddige scènetjes die dat op een Sesamstraat-achtige toon bespreken. Halverwege kruipt acteur Wil van der Meer het scherm in, voor een bloedirritante bijdrage als sullige buschauffeur.

Het gevaar met dergelijk community-theater is dat wanneer het onderwerp niet kritisch wordt benaderd, de voorstelling een ongevaarlijke ons-kent-ons-aan gelegenheid blijft. Het dramatisch conflict waar de makers na ruim een uur onbeschaamde dorpsverheerlijking op afkoersen kan daardoor nooit het schematische ontstijgen. Want veel inwoners maken zich zorgen over hun dorp. Kleine ondernemers worden weggedrukt door onlineketens en grote gemeenten proberen de zelfstandige dorpen in te lijven. Wat blijft er dan over van dat 'wij-gevoel'?

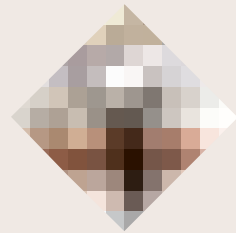
Het resulteert in een mager scènetje waarin Huys het verleden wil vasthouden, Schmitz de toekomst omarmt en Evers heen en weer wordt geslingerd tussen die twee. Maar voor het drama echt wordt uitgediept, is alles alweer bijgelegd. Dat lijkt kenmerkend voor dit hele project: het moet vooral gezellig blijven.

Sander Janssens

Theater

Wij zijn de burens door PS|Theater. Gezien: 26/2, online via Zoom. Te zien t/m 7/3. Inl: PS-theater.nl ●●○○○

Vos houdt vooral van Delfts aardewerk

Stel dat een architect zich buigt over het ontwerp van een vossenhol, behoort een vierkant vossenhol dan tot de mogelijkheden? Het is een vraag die even opkomt bij het lezen van Georgien Overwaters kinderprentenboek *Berlage en een boef in het museum*. Hierin bedenkt een vos van de een op de andere dag dat hij zijn hol in de duinen saai vindt. In het Kunstmuseum in Den Haag hoopt hij wat te vinden dat zijn muren wat leuker kan maken.

Kunst is leuk - natuurlijk is dat de boodschap die je kinderen meegeeft. Overwaters doet dat met aanstekelijke tekeningen en in een verhaaltje over de vos die van de suppoost het museum niet in mag. Via omwegen komt het beest toch binnen en al snel valt zijn oog op meerdere kunstwerken die hij best wel wil hebben. Het aller mooist vindt hij de Delfts aardewerken bloemenpiramides uit de 17e eeuw, die door het Kunstmuseum eind 2019 werden aangekocht. Vos heeft een dure smaak, blijkt als hij de piramide met bovenop het hoofd van koningin Ma-

ry II van Engeland onder zijn arm meeneemt - het museum kocht de set inder tijd voor ruim een miljoen euro. Vos wordt dan ook betrapt en de suppoost gooit hem er opnieuw uit.

Bij een herkansing 's nachts grijpt vos alles van waarde - én drie Mondriaanjurkjes uit de museumwinkel - uit het museum mee. Dat is het moment dat de geest van Berlage ingrijpt. Vos legt uit dat zijn hol in de duinen te saai is en Berlage bedenkt een oplossing. Die ligt helaas niet in de vorm van een vierkant vossenhol, maar in een andere oplossing.

Berlage en een boef in het museum is geslaagd in het kennis laten maken met kunst uit het museum en het boek wekt vast bij wat kinderen de interesse op om naar het Kunstmuseum te willen, maar wat is de tekst zelf braaf en de oplossing van Berlage weinig spectaculair. Kunst is leuk, natuurlijk, maar kinderen mogen ook best al leren dat kunst lelijk, ergerlijk of verrassend kan zijn.

Toef Jaeger

Opera

Usher van Annelies Van Parys/Claude Debussy door Opera Vlaanderen. Muzikale leiding: Marit Strindlund. Regie: Philippe Quesne. Gezien: 27/2 live op YouTube. Inl.: operaballet.be ●●●●○

Kinderboek

Georgien Overwater Berlage en een boef in het museum Leopold / Kunstmuseum Den Haag, 32 blz. € 15,99 ●●●○○